

РЕШЕНИЕ

№ 17

гр. София, 06.01.2022 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

АПЕЛАТИВЕН СЪД - СОФИЯ, 8-МИ ГРАЖДАНСКИ, в публично заседание на четиринадесети декември през две хиляди двадесет и първа година в следния състав:

Председател: Иванка Ангелова

Членове: Нели Куцкова
Красимир Машев

при участието на секретаря Нина Ш. Вьонг Методиева
като разгледа докладваното от Красимир Машев Въззивно гражданско дело
№ 20211000502179 по описа за 2021 година

Производството е по реда на чл. 258 и сл. от ГПК.

С Решение № 263019/11.05.2021 г., постановено по гр. дело № 3100/2019 г. по описа на СГС, I ГО, 23 състав, изцяло е отхвърлен предявеният от М. И. И. срещу Прокуратурата на Република България деликтен иск с правно основание чл. 26, ал. 1 ЗОДОВ, във вр. с чл. 6, § 1 КЗПЧОС за заплащане на сумата от 100000 лв., представляваща заместващо обезщетение за причинени неимуществени вреди от нарушаването на правото на пострадалия от разглеждане и приключване в разумен срок на сл. д. № 1/1991 г. (преобразувано впоследствие в сл. д. № 780-II/1998 г. по описа на ВОП-София, а към момента в ДП II-48/1999 г. по описа на ВОП-София), за периода от образуване на делото на 30.01.1991 г. до предявяване на исковата молба - 06.03.2019 г., ведно със законната лихва от 06.03.2019 г. до окончателното ѝ заплащане.

За да постанови решението, СГС е достигнал до правния извод, че макар и да е установено, че процесното досъдебно производство се е развило в неразумен срок, като ищецът е жертва съобразно формираната практика на ЕСПЧ при приложението на § 6, ал. 1 ЕКЗПЧ, в процеса на доказване не е установено по несъмнен начин както причиняването на твърдените неимуществени вреди, така и причинно-следствената връзка между противоправното деяние на органите на ПРБ, изразяващо се в продължителната висиящност - извън разумния срок, на процесното досъдебно производство, и заявените в исковата молба негативни психически изживявания.

Ищецът е предявил въззивна жалба срещу постановеното първоначално решение, с което изцяло е отхвърлен предявеният деликтен иск за сумата от 100000 лв. - заместващо обезщетение за причинените му неимуществени вреди. Въззивникът счита, че обжалваното решение е необосновано, тъй като, макар и от събраните по делото гласни и писмени доказателства по несъмнен начин да се установява причинно-следствената връзка между твърдяното противоправно деяние на служители при ПРБ (изключително забавяне на процесното досъдебно производство) и неблагоприятно засегнатите неимуществени права на пострадалия, изразяващи се в негативни емоционални преживявания, решаващият съд е достигнал до правния извод, че по делото не е доказано по несъмнен начин, че вследствие неприключилото в разумен срок досъдебно производство ищецът е станал раздразнителен, затворен в себе си, емоционално напрегнат и стресиран. С оглед на изяснените факти - продължаващо наказателно дело в неговата досъдебна фаза в един значителен период от време (над 30 години), счита за необоснован и извода на СГС, че съобразно неговата действителна фактическа и правна сложност процесното досъдебно производство не се е развило в неразумен срок.

Въззиваемият-ответник не е подал в законоустановения срок писмен отговор на въззивната жалба, но в проведеното пред САС на 14.12.2021 г. о. с. з. неговият процесуален представител изразява становище за нейната неоснователност.

Въззивната жалба е подадена срещу подлежащ на обжалване съдебен акт, в законоустановения в чл. 259, ал. 1 ГПК срок, поради което те се явяват допустими, а разгледана по същество, и частично основателна.

Съгласно чл. 269 ГПК въззивният съд се произнася служебно по валидността на решението, а по допустимостта – в обжалваната му част, като по останалите въпроси е ограничен от релевираните въззивни основания в жалбата.

Съдът, като съобрази правните доводи на страните, събраните писмени и гласни доказателства, поотделно и в тяхната съвкупност, съгласно правилата на чл. 235, ал. 2 ГПК, намира за установено следното от фактическа и правна страна:

СГС, I-23 състав, е бил сезиран с деликтен иск с правно основание чл. 26, ал. 1 ЗОДОВ, във вр. с чл. 6, § 1 КЗПЧОС.

Макар и разпоредбата на чл. 26 ЗОДОВ да е част от обективното право на Република България от 15.12.2012 г., това обстоятелство не обуславя недопустимостта на предявения деликтен иск, тъй като обективната отговорност на Българската държава за причинен вредоносен резултат на граждани и юридически лица от незаконосъобразни актове, действие или бездействие на нейни органи или длъжностни лица е закрепена на конституционно равнище - още през 1991 г., с правната норма, уредена в чл. 7 КРБ (в сила от 1991 г.). Разпоредбата на чл. 26 (нова) ЗОДОВ само пояснява, че тези деликтни искове ще се разглеждат по реда на ЗОДОВ - за ангажиране на обективната отговорност на държавата (чрез нейния процесуален субституент, какъвто в случая се явява ПРБ). От друга страна, за причинените на ищеца неимуществени вреди вследствие значителния период на

бездействие от органи на ПРБ по процесното досъдебно производство, вкл. и преди 15.12.2012 г. ищецът може да се позове пряко на нормативното правило, уредено в чл. 6, § 1 КЗПЧОС.

За да възникне притезателното право на увредения за обезвреждане на неимуществените и имуществените вреди, причинени му от орган на Прокуратурата на Република България вследствие нарушение на правото за разглеждане и решаване на досъдебното наказателно производство в разумен срок (с внасяне на обвинителен акт срещу обвиняемите в съда, респ. с прекратяване на наказателното производство), трябва в обективната действителност да бъдат осъществени следните материални предпоставки (юридически факти): 1) ищецът да е заинтересовано лице по досъдебното производство, което е образувано за разследване на извършено престъпление, т.е. да е пострадал - от разследваното престъпно деяние да е била накърнена неговата правна сфера (да са му причинени имуществени или неимуществени вреди); 2) чрез своето бездействие органите на досъдебното производство и прокуратурата да са забавили хода на делото, вследствие на което да са накърнени субективни права и законни интереси (вкл. и правни очаквания) на пострадалия от разследването на престъпното деяние; 3) пострадалият да е претърпял неимуществени и имуществени вреди и 4) причинените неимуществени и имуществени вреди да са необходима, естествена, закономерна последица от продължилото в неразумен срок досъдебно производство, т.е. да е налице причинно-следствена връзка между бездействието на прокурорските органи и причинения вредоносен резултат. Отговорността на прокуратурата за провеждане на досъдебното наказателно производство е обективна, като тя не е предпоставена от виновното поведение на съответно длъжностно лице при прокуратурата – арг. чл. 4, предл. последно ЗОДОВ.

Всички материални предпоставки, обуславящи възникването на обективната деликтна отговорност на държавата - чрез своя субституент (Прокуратурата на Република България), са установени от събраните по делото доказателства, които ще бъдат подробно обсъдени в следващото изложение.

В настоящия казус ищецът навежда фактически твърдения, че е пострадал от престъпления, изразяващи се в незаконно задържане, въдворяване в концлагер на остров *** и принудително изселване, извършени по време на т.нар. „Възродителен процес“, за разследването на които престъпни деяния е образувано сл. дело № 1/1991 г., преобразувано в ДП № II 048/1999 по описа на ВОП-София, което и към момента е висящо на досъдебна фаза, поради което няма възможност да се конституира като частен обвинител и граждански ищец. Поддържа, че вследствие на продължилото около 30 години наказателно производство е претърпял морални вреди, изразяващи се в разочарование от това, че дълги години няма изгледи за приключване на делото; страх, че обвиняемите ще останат ненаказани; били излъгани очакванията му за възмездие за погазените му права и достойнство; загуба на доверие в институциите и усещане за липса на справедливост; безпомощност, раздразнителност, затваряне в себе си, постоянно емоционално напрежение, стрес, депресия, безсъние.

Разпоредбата на чл. 26 ЗОДОВ представлява специална вътрешноправна защита на признатото от чл. 6, §1 КЗПЧОС право за ангажиране отговорността на държавата за причинените имуществени и неимуществени вреди, възникнали при нарушено право за разглеждане и решаване на дело в разумен срок. Всяко лице, което има статут на жертва по смисъла на § 6, ал. 1 КЗПЧОС, е активно материалноправно легитимирано да предяви иск срещу държавата (чрез нейния процесуален субституент) за заплащане на обезщетение за причинения вредоносен резултат при неоправданото забавяне на съответното досъдебно или **съдебно** производство (тъй като държавата отговаря за причинените вреди от незаконното обвинение, тя притежава пасивна материалноправна легитимация, макар и чрез своя процесуален субституент - Прокуратурата на Република България, поради което това юридическо лице носи обезпечително-гаранционната отговорност за всички причинени вреди от продължилия в неразумен срок наказателен процес, вкл. и за емоционалните болки и страданията, които ищецът е изпитвал през всички фази на наказателното производство; в този смисъл незаконосъобразен се явява правният извод на СГС, че периодът, през който процесното дело е било в съдебна фаза, трябва да бъде приспаднал, „тъй като в тази фаза на наказателния процес функцията по ръководство и решаване е възложена на съда, съответно отговорността за тяхната разумна продължителност е на съда, не на прокурора по делото”). В конкретния случай част от вредните общественоопасни последици на престъплението, за извършването на което е повдигнато обвинение по процесното ДП № 11-48/1999 г. по описа на ВОП-София (първоначално образувано като сл. дело № 1/1991 г.) по чл. 387, ал. 2, във вр. с ал. 1 НК, са именно засягането на основни права на етническа принадлежност, право на име, на свободно придвижване, право на труд и други, като в случая липсва спор, че ищецът е сред тези лица, които са засегнати от действията на обвиняемите при превишаването на власт. Именно обстоятелството, че е засегната неимуществената сфера на ищеца, чрез описаните действия, му придава качеството на пострадал от престъплението и обосновава правото му да се ползва от търсената с предявения иск закрила (статут на жертва по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията), обусловена от интереса образуваното досъдебно производство да се разгледа и реши в разумен срок. Качеството жертва/пострадал от престъплението ищецът е придобил от момента на образуване на досъдебното производство, който е и началният момент за определяне продължителността, съответно разумността на срока на разследване (в този смисъл Решение № 72/18.05. 2017 г. по гр. д. № 3619/2016 г. на ВКС).

Нормата на чл. 26, ал. 2 ЗОДОВ (ДВ, бр. 98 от 2012 г.) изяснява кои критерии трябва да се съобразят при определяне интензитета на засягане на неимуществената сфера на пострадалия при провеждане на досъдебно и съдебно производство в неразумен срок. Тези критерии са дефинирани в закона по начин, установен в практиката на ЕСПЧ: общата продължителност и предмета на производството, неговата фактическа и правна сложност, поведението на страните и техните процесуални представители, поведението на останалите участници в процеса и на компетентните органи, както и други факти, които имат значение за правилната преценка за разумност на периода.

Страните не спорят, че през 80-те години на 20 век ищецът е работил като

ръководител на строителен екип при „Строително-монтажен район София”, както и че в периода от 03.01.1985 г. до м. 08.1986 г., след задържане в следствен арест, той е бил принудително настанен в затвора в гр. ***, а впоследствие - за периода от м. 08.1986 г. до м. 03.1989 г. принудително заселен в с. *** (бивше с. ***), Михайловградски окръг, както и че е изселен в Република Турция в началото на м. 05.1989 г. Не се спори, и че принудително са сменени рождените турски имена на ищеца и на членовете на семейството му с български имена.

Не е спорно и обстоятелството, че от 2004 г. ищецът е активен член в Сдружение за правосъдие, права, култура и солидарност на Балканите, а от представения по делото Устав на Сдружението се установява, че една от основните му цели е да се възстановят правата и да се обезпечат причинените материални и нематериални вреди на представители на турското население и техните семейства, живущи на Балканите и особено в България, които в различни периоди са се противопоставили на наложената им асимилационна политика.

От представените писмени доказателства се установява, че на 31.01.1991 г. с Постановление прокурор при Прокуратурата на въоръжените сили е образувано сл. дело № 1/1991 г., преобразувано в сл. дело № 780-11/1998г. на ВОП-София, а след това преобразувано в ДП № 11-048/1999 г. на ВОП-София, за разследване на извършени през време на т.нар. „Възродителния процес” престъпления. Не е спорно между страните, че и към момента това досъдебно производство е висящо.

Установява се, че сл. д. № 1/1991 г. е водено срещу петима обвиняеми за престъпления по чл. 162, ал. 1, във вр. с чл. 20, ал. 2 НК - за това, че в периода от 1984 г. до 1988 г., при условията на продължавано престъпление, всеки от тях в съучастие с други лица проповядвали и подбуждали към национална вражда и омраза, а впоследствие по обвинение за престъпление по чл. 387, ал. 2, във вр. с ал. 1 и чл. 20, ал. 2 НК, че през периода от 1984 г. до 1988 г., при условията на продължавано престъпление, обвиняемите злоупотребили и превишили властта си с цел постигане на консолидация на българската нация чрез насилствена асимилация на мюсюлманското малцинство в страната, включваща принудителна смяна на имената на българските мюсюлмани, принудително затваряне в лагери на остров ***, принудително преместване от работа и дисциплинарно уволнение поради несъгласие с промяната. На 20.07.1993 г. и на 19.12.1997 г. в съда са внасяни обвинителни актове срещу обвиняемите, но образуваните въз основа на тях съдебни производства са прекратявани, съответно през 1994 г. и през 1998 г. - поради допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, като делото е било връщано на Прокуратурата за отстраняването им. През 1998 г. и през 1999 г. двама от обвиняемите са починали и производството по отношение на тях е било прекратено; през 1999 г. и през 2002 г. производството по делото е било спирано поради необходимостта да бъдат разпитани свидетели в чужбина, след което е било възобновявано. В хода на наказателното производство в периода от 05.02.2001 г. до 04.02.2004 г. са установени общо 446 пострадали лица, както и техните законните наследници; от тях са разпитани общо 312 души. Ищецът е разпитан в качеството на свидетел по делото от военен следовател при Софийска военна

прокуратура. На 07.12.2012 г. последният останал жив обвиняем Г. А. е бил разпитван и е поискал производството да бъде прекратено поради изтичане на давността относно наказателното преследване за престъплението, по което му е повдигнато обвинение.

Установява се, че през **2018 г.** и **2019 г.** заедно с още пострадали лица ищецът изрично е поискал от Софийския военен съд да бъде ускорено наказателно то производство по ДП № 11-048/1999 г. по описа на ВОП.

Установява се, че с Решение на Парламентарната комисия за разглеждане и решаване на някои неотложни въпроси, свързани с допуснати деформации и нарушения на законността в държавния, обществен и стопанския живот (ДВ, бр. 44/01.06.1990 г.) е обявена политическата и гражданската реабилитация на неоснователно лишени от свобода и въдворени в *** 517 лица, във връзка с насилствената промяна на имената на една част от българските граждани, измежду които е и ищецът с имена Г. И. К..

С декларация на 41-то Народно събрание от 11.01.2012 г. категорично е осъдена асимилационната политика на тоталитарния комунистически режим спрямо мюсюлманското малцинство в България, включително и при т. нар. „Възродителен процес”.

От показанията на свидетеля А. А. А., познат на ищеца от 1985 г. от престоя им в затвора на остров ***, се установява, че след образуване на процесното следствено дело през 1991 г. М. И. И. бил обнадежден, че виновниците за сторените престъпни деяния през т. нар. „Възродителен процес” ще получат справедливи наказания по НК, но след дълги години продължило разследване се почувствал разочарован и безпомощен - „Започнахме да губим кураж и вяра в правосъдието”. Изяснява правнорелевантния факт, че заради това следствено дело два пъти е давал показания като свидетел - веднъж в България, а втория път в Турция, поради което неговата надежда, че виновните за извършването на тези престъпления ще бъдат изправени пред съда - „Той беше казал, че щом и там, и тук е дал сведения във връзка с този процес, значи има искрица занаят да се образува такова дело”. Вследствие бездействието на органите по разследване почти 30 години ищецът започнал да изпитва отчаяние, затворил се в себе си, станал по-нервен. Изяснява, че няма семейни проблеми, има съпруга, деца, внуци.

От показанията на свидетеля Х. И. Д., също познат на ищеца от лагера на остров ***, се установяват същите факти, изяснени от първия свидетел: пострадалият първоначално бил обнадежден от началото на процеса срещу виновниците за т. нар. „Възродителен процес”, но постепенно започвало да надделява чувството на разочарование, защото поради развитото се изключително дълго във времето досъдебно производство виновниците няма да бъдат наказани. Свидетелства, че многократно е сезирал държавните органи в Република България, но процесното наказателно производство не е приключвало. Изяснява, че всички хора в България се отнасят с уважения към него - „Българската общественост не ни обвинява, обвинява „расистите” на Т. Ж.”.

Съдът приема за достоверни показанията на свидетелите, тъй като, преценени с всички други събрани по делото доказателства - арг. чл. 172 ГПК, те не са вътрешно

противоречиви, житейски логични са, като субективните възприятия за последиците върху психичното състояние на ищеца след необосновано дългия период по разследване на виновниците за извършените престъпни деяния през т. нар. „Възродителен процес“ са непосредствени.

От Доклада на лекарската комисия при Катедра „Психиатрия“, Университет Угудаг, съставен на 21.08.2018 г., се установява, че ищецът страда от посттравматично стресово разстройство - вследствие на събитията **в миналото** (преживяното в Концентрационен лагер „***“ през периода от 1984 г. до 1988 г.). Следователно, от този официален свидетелстващ документ не се изяснява, че това травмиращо психическо състояние е предизвикано от продължителността на процесното досъдебно производство, поради което тези факти не могат да формират вътрешното убеждение на съда при постановяване на своя краен съдебен акт (арг. чл. 235, ал. 2 ГПК, във вр. с чл. 12 ГПК).

От приетата от СГС като компетентно изготвена и неоспорена от страните СПЕ обаче се установява, че свързаните с „липсата на ефективно разследване на задържането и лишаването от свобода в периода от 1985 г. до 1989 г.“ преживявания са от негативния спектър (на недоволство, възмущение, гняв), като се характеризират с продължителност, но умерена интензивност. Свързаните с „продължителността и неприключването на сл. д. № 1/1991 г.“ преживявания са оформили - на фона на изразените личностови промени, негативно емоционална доминанта в съзнанието и са обусловили продължителни и интензивни отрицателни състояния (на недоволство, възмущение, гняв, раздразнителност, неспокойствие, напрегнатост, неудовлетворение).

При така приетите за установени правнорелевантни факти въззивната инстанция счита, че предявеният деликтен иск за заплащане на заместващо обезщетение за причинените неимуществени вреди от нарушаването на правото на пострадалия за разглеждане и приключване в разумен срок на процесното досъдебно производство е основателен.

Както бе изяснено, процесното следствено дело е било образувано на 30.01.1991 г. и към момента - **повече от 30 години**, се намира в стадия на неговото досъдебно производство. Действително фактите, обосноваващи обвиненията, са многобройни, като повдигнатите обвинения първоначално са срещу три лица за извършването на отделни деяния, което предполага и извършване на множество процесуално-следствени действия, включително и такива в чужбина. Но настоящият съдебен състав счита, че тази фактическа сложност на следственото дело не може да оправдае продължилото повече от 30 години досъдебно производство за установяване на фактите, поради което е извършено нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок (съгласно чл. 6, § 1 КЗПЧОС), което е в резултат на противоправното деяние (бездействие) на органите на досъдебното производство. Не се установяват причини от обективно естество, които да наложат изключително дългата продължителност на делото.

Както бе изяснено, необоснован е правният извод на СГС, че от общата продължителност на наказателното производство следва да бъде приспаднал периодът, през

който делото е било в съдебна фаза. Разглеждането и решаването на наказателното дело в разумен срок е основен принцип в наказателното производство, като безспорно задължението е на съда, но възможността то да бъде изпълнено следва пряко от изпълнението на задължението на прокурора и разследващите органи да осигурят провеждането на досъдебното производство в предвидените в НПК срокове. Всички обсъдени факти относно движението на процесното следствено дело и на действията на Прокуратурата, които са безспорни в настоящото производство, водят до категоричния извод, че разследващите органи не са упражнили своевременно своите правомощия (съвкупността от процесуалните субективни права и правни задължения на органите на държавна власт) за пълно и всестранно разследване, не са създали съответната организация за приключване на разследването в разумни срокове, своевременно не са извършили необходимите оперативно-издирвателни действия по установяване на лицата, пострадали от престъпленията, които са и очевидци на инкриминираните деяния, като не са предприели в установените в НПК срокове дължимата преценка за относимостта и необходимостта от събиране на всички тези гласни доказателствени средства за разкриване на обективната истина и целите на разследването. Наказателно дело с обща продължителност над 30 години, при каквато и да е фактическа и правна сложност, каквито и обяснения да има за забавянето му, не може да е „проведено с дължимата грижа“ (Comingersoll SA v Portugal 2000 и Решение № 306/22.10.2019 г. по гр. д. № 4482/2017 г. на ВКС, IV ГО). Тази продължителност, надхвърляща няколко пъти срока на **абсолютната давност**, не може да бъде оправдана с характера и сложността на обществено значимо дело, като причина за превишаване на разумния срок.

Двукратното прекратяване на образуваните по внесените обвинителни актове съдебни наказателни производства е поради тъждествени процесуални нарушения, допуснати от органи на Прокуратурата - неясно изложение на обстоятелствата или липса на такова относно състава на престъплението по чл. 387 НК, противоречия в обвинителния акт, непосочване на пострадалите от престъплението лица, съответно неразясняване на процесуалните им права. Следователно, причина за това забавяне на производството е неизпълнение на задължението на съответния наблюдаващ прокурор да изготви обвинителен акт, съдържащ всички факти от обективната и от субективна страна на престъпния състав, така че да е годен за предаване обвиняемото лице на съд.

При така приетите за установени правнорелевантни факти и изложените правни доводи САС достига до категоричния правен извод, че в случая досъдебното производство е надхвърлило многократно разумния срок, а органите при Прокуратурата не са осъществили необходимото, за да обезпечат своевременното извършване на изискуемите процесуално-следствени действия. В този смисъл, вследствие това противоправно поведение, изразяващо се в бездействие, е нарушено правото на ищеца като пострадал от престъпление за разглеждане и решаване на процесното следствено дело в разумен срок. По този начин той като жертва на престъпния комунистически тоталитарен режим (арг. чл. 3, ал. 1 от Закона за обявяване на комунистическия режим в България за престъпен) е бил лишен от

възможността да се ползва от представените му процесуалния закон права на пострадал, а именно да поддържа наред с държавата обвинението, за да получи морално удовлетворение и житейска справедливост при наказване на виновните за осъществяване на тези престъпни действия срещу личността, и неговата религиозна и културна свобода.

За пълнота на изложението следва да се посочи, че според практиката на ЕСПЧ обезпечаването на принципа за разглеждане на делата в разумен срок цели съхраняване на доверието на обществеността в правораздавателната система и възмездяване чувството за справедливост на страните в процеса - както по отношение на лицата, на които е повдигнато обвинение, така и по отношение на пострадалите. Съществен критерий за определяне разумната продължителност на делото е и „значението на делото за лицето”, което според практиката на ЕСПЧ не се преценява единствено съобразно крайния резултат от производството, а често е свързана с предмета на делото. При продължило в неразумни срокове наказателно производство отговорността на държавата произтича от обстоятелството, че процесът е иницииран по почин на държавното обвинение, което разполага с достатъчен ресурс (процесуални средства, грамотни прокурори и вещи лица, достатъчно държавни материални, вкл. и финансови средства), за да организира провеждането на наказателното преследване в разумен срок. Правото да се получи справедливост, житейско възмездие и убеждение у обществото, вкл. и у пострадалите, че виновните ще бъдат наказани, е толкова по-интензивно засегнато, колкото по-значими са накарнените от престъплението права, т.е. критерият „значение на делото” за пострадалия („залогът за него”) се явява ключов за спора. В настоящия случай ищецът е жертва на т. нар. „Възродителен процес”, представляващ опит на ръководителите и идеолозите на установения в България посредством чужда военна и политическа сила престъпен комунистически (по своята идеология и практика той е и тоталитарен) режим в периода от 1984 г. до 1989 г. да наложат насилствена асимилация на мюсюлманското население в България, чрез системни репресии срещу тези социални групи и етноси (макар и политическите причини за този процес да не могат да бъдат обсъждани в съдебното решение, съдът трябва да подчертае, че тази асимилационна политика е обективен факт, поради което впоследствие е била категорично отречена и осъдена чрез съответните политически и нормативни актове).

Няма спор, че такива репресивни и ограничителни мерки са предприети и спрямо ищеца, в резултат на което са били засегнати негови основни човешки права. Дейанията, накарняващи тези човешки права и свободи, са осъществени от/под контрола на конкретни физически лица - висши държавни служители, използвайки целия държавен ресурс, като, от една страна, предприетата по отношение на ищеца репресия е единствено заради етническия му произход и е с цел насилствена промяна на етнокултурната му идентичност, а от друга, с цел подчиняването на останалите лица в общността (настоящата съдебна инстанция напълно възприема тези правни изводи, изложени във влязлото в сила Решение № 224657/04.12.2017 г., постановено по гр. д. № 29947/2017 г. по описа на СРС, I ГО, 157 с-в, потвърдено от въззивния съд и недопуснато до касационно обжалване, с което изцяло е уважен иск на

жертва на т. нар. „Възродителен процес“ срещу Прокуратурата на Република България, предявен **частично** - настоящият съдебен състав е разглеждал в друго исково производство искът за заплащане на **остатъка** от глобално претендираното заместващо обезщетение). Безспорно, за пострадалия от тези изключително нехуманни репресии образуваното наказателно производство по сл. дело № 1/1991 г. е било надежда за въздаване на справедливост, за налагане на заслужено наказание на виновните, за постигане на удовлетворение и някаква, макар и минимална, морална утеха за преживените от него унижения и страдания. Очевидно е, че тази надежда („искрица“, както се изяснява от свидетелските показания) отдавна е изгубена, ведно с доверието към правосъдната система на Република България, че виновниците за тези престъпни деяния на комунистическия режим, и на неговите партийни и държавни ръководители - чрез прилагане принципите, установяващи върховенството на закона, ще получат заслужено, справедливо наказание по НК.

Ищецът е пострадал от деяния с висока обществена опасност, вследствие на което са накърнени неговите основни права и свободи, и преживяванията му през периода от 1984 г. до 1989 г., свързани с преименуване, задържане, принудително заселване, напускане на страната, са с висок стресогенен потенциал (заклучението на компетентния здравен орган в Република Турция, което представлява официален свидетелстващ документ по смисъла на чл. 179, ал. 1 ГПК - арг. чл. 178, ал. 1 ГПК, както и приетата от СГС като компетентно изготвена и неоспорена от страните СПЕ). От събраните чрез свидетелските показания гласни доказателствени средства категорично се установява настъпването на неимуществени вреди, изразяващи се в разочарование, чувство на отчаяние и безнадеждност от излъганите надежди и очаквания да получи морално възмездяване на преживените репресии - спрямо него и неговите репресирани съратници. Изяснява се, че продължилото повече от 30 години досъдебно производство (очевидно е, че вместо съответният прокурор да се произнесе по искането на последния обвиняем да бъде прекратено досъдебното производство поради изтичане на абсолютната давност за извършване на престъплението, за което е повдигнато обвинението, органите на прокуратурата изчакват да настъпи друго невъзвратно обстоятелство, обосноваващо прекратяване на този процес) е довело до изнервяне на ищеца, до неговия справедлив гняв, до загуба на надежда, че докато е жив, ще получи удовлетворение - въпреки проявената активност за ускоряване на досъдебното производство (чрез многократно заявяваните искания за това до разследващите органи). Следователно, в процеса на доказване ищецът установи по несъмнен начин, както предписва правната норма, уредена в чл. 154, ал. 1 ГПК, пряката причинно-следствена връзка между противоправното поведение на органите на Прокуратурата на Република България и твърдените неимуществени вреди (но не само посредством събраните пред въззивния съд нови доказателствени средства). По същество в този смисъл е формираната по реда на чл. 290 ГПК практика на ВКС с **Решение № 60265/20.12.2021 г. по гр. д. № 1701/2021 г., IV ГО.**

При определяне на претендираното заместващо обезщетение за причинените му от

противоправното поведение на органите на ПРБ неимуществени вреди, вследствие нарушаване правото на разглеждане и решаване на процесното следствено дело в разумен срок, САС взе предвид характера на конкретното досъдебно производство, качеството на ищеца по него - пострадал от престъпление, поведението на компетентните органи във фазата на досъдебното производство, дълбоко нахърненото чувство на справедливост у ищеца, загубата на вяра в институциите, неговата напреднала възраст - към 1991 г. е бил на 37 години, а към настоящия момент вече е на 67 години, което засилва чувството му на безсилие и липса на вяра, че ще дочака справедливото разглеждане на делото и поемането на отговорност от виновните лица. При така изяснените правнорелевантни факти въззивният съд счита, че справедливият размер на заместващо обезщетение възлиза на сумата от 15000 лв. За да определи този размер на претендираното обезщетение, неколккратно по-нисък от заявения с исковата молба, настоящият състав съобрази обстоятелството, че в случая наказателната принуда не е пряко насочена против личността на ищеца, тъй като същият има качеството на едно от многото пострадали лица, т.е. продължителността и изхода на следственото дело касае само моралната удовлетвореност да бъде потърсена отговорност от виновните лица. Българското общество и държава многократно и по различни поводи е осъждало идеята, метода и средствата на т.нар. „Възродителен процес“, при който се насажда омраза на верска и етническа основа, както и предприетата срещу съгражданите ни репресия. В потвърждение на проявената от обществото ни и демократичната Българска държава съпричастност и реакция относно тези събития от българската история са освен изложените до момента факти за получена от ищеца официална реабилитация от Комисия на Народното събрание, но и Декларацията на 41-то Народно събрание от 11.01.2012 г., с която категорично се осъжда асимилационната политика на тоталитарния комунистически режим спрямо мюсюлманското малцинство в България, включително и т. нар. „Възродителен процес“, но така и обявяването на този държавен режим за престъпен със закон, респ. чрез приемане на специален закон - Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица, с който е регламентиран облекчен ред за получаване на парично обезщетение за изживените унижения и репресии, извършени от представители на наложения комунистически режим в Република България. Това са актове на морална подкрепа и израз на покаяние на съвременното българско общество и държава, които трябва да се вземат предвид - неминуемо те са от съществено значение за пострадалите в контекста на обсъжданата морална удовлетвореност и стремеж към постигане на справедливост (вкл. чрез покаяние и помирение с миналото).

В обема на болките и страданията следва да се включат само доказаните и то по повод на неразумно дълго продължилия период на досъдебното производство, свързан със справедливото очакване и искрената надежда виновните да получат заслуженото за престъпните деяния, за извършването на които са били обвинени от ПРБ. Установените болки и страдания, причинени от упражнената спрямо ищеца репресия, които безспорно са с много висок интензитет, не са част от вредоносния резултат, предмет на настоящото дело. Именно поради значителната степен на тези болки и страдания съдът присъжда по-висок размер от обичайните в съдебната практика при забавено правораздаване и търсене на

обезщетение по чл. 26 ЗОДОВ, който обичайно не надхвърля 10000 лв. - например, присъдено е заместващо обезщетение в размер на 10000 лв. за причинени неимуществени вреди от продължило 19 години наказателно производство за разкриване виновните за смъртта на единствения син на ищеца в производството, конституиран като пострададал (Решение № 72/18.05.2017 г. по гр.д. № 3619/2016 г., III г.о., ГК). От друга страна, по време на репресиите ищецът е бил част от голяма група с идентична съдба, като повечето от потърпевшите имат качеството на пострадали в процесното наказателно производство, поради което съвместно са сезирали разследващите органи за ускоряване на производството, организирали са се в сдружение, т.е. изживяванията са споделени, което обичайно помага в процеса на преработване на душевните болки и разстройства. От друга страна, недопустимо е в материалноправния смисъл на това понятие с определянето на необичайно високо за съдебната ни практика обезщетение по чл. 26 ЗОДОВ, каквото е претендираното от ищеца, да се компенсира ниският размер на нормативно определените обезщетения по Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица от 1991 г., по който ищецът е получил заместващо обезщетение в размер на сумата общо от 2880 лв. (този факт се установява от представените пред въззивния съд нови доказателства) по повод въдворяването му в лагер и други подобни места - по чл. 1, т. 3; за интерниране, изселване и заселване по административен ред - по чл. 1, т. 4 от закона.

Въз основа на така приетите за установени правнорелевантни факти и изложените правни доводи, както и при съобразяване със социално-икономическите условия на живот в страната ни за целия процесен период въззивният съд счита, че в случая сумата от 15000 лв. заместващо обезщетение отговаря на критериите за справедливост, установени в правната норма на чл. 52 ЗЗД, поради което исковата претенция, предмет на настоящото съдебно производство, е основателна до размера на тази сума, ведно със законната лихва от 06.03.2019 г. до окончателното заплащане на определеното заместващо обезщетение.

Поради несъвпадане в крайните изводи на двете инстанции, обжалваното решение трябва да бъде отменено в частта, с която искът е отхвърлен до размера от 15000 лв. На основание чл. 78, ал. 1 ГПК, с оглед уважената част от предявения иск, в полза на ищеца трябва да се присъдят разноси в размер на сумата от **32,05 лв.**, представляваща сборът от заплатената държавна такса в размер на 10 лв. и заплатените разноси за превод от турски на български език на медицински заключения и легализация, а на основание чл. 78, ал. 1 ГПК, във вр. с чл. 273 ГПК и сумата от **5 лв.**, представляваща заплатена държавна такса за въззивното обжалване.

Така мотивиран, Софийският апелативен съд

РЕШИ:

ОТМЕНЯ Решение № 263019/11.05.2021 г., постановено по гр. дело № 3100/2019 г. по описа на СГС, I ГО, 23 състав, **в частта**, в която е отхвърлен предявеният от М. И. И., ЕГН ***** срещу ПРОКУРАТУРАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ иск с правно

основание чл. 26, ал. 1 ЗОДОВ, във вр. с чл. 6, § 1 КЗПЧОС до сумата от 15000 лв., представляваща заместващо обезщетение за причинени неимуществени вреди от нарушаването на правото на пострадалия от разглеждане и приключване в разумен срок на сл. д. № 1/1991 г. (преобразувано впоследствие в сл. д. № 780-II/1998 г. по описа на ВОП-София, а към момента в ДП II-48/1999 г. по описа на ВОП-София), ведно със законната лихва от 06.03.2019 г. до окончателното ѝ заплащане, като ПОСТАНОВЯВА:

ОСЪЖДА по иска с правно основание чл. 26, ал. 1 ЗОДОВ, във вр. с чл. 6, § 1 КЗПЧОС ПРОКУРАТУРАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ **да заплати** на М. И. И., ЕГН *****, с адрес с. ***, Община ***, Област *** сумата от **15000 лв.**, представляваща заместващо обезщетение за причинени неимуществени вреди от нарушаването на правото на пострадалия от разглеждане и приключване в разумен срок на сл. д. № 1/1991 г. (преобразувано впоследствие в сл. д. № 780-II/1998 г. по описа на ВОП-София, а към момента в ДП II-48/1999 г. по описа на ВОП-София), ведно със законната лихва от 06.03.2019 г. до окончателното ѝ заплащане.

ПОТВЪРЖДАВА Решението в останалата част.

ОСЪЖДА на основание чл. 78, ал. 1 ГПК ПРОКУРАТУРАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ **да заплати** на М. И. И. сумата от **32,05 лв.** - съдебни разноски пред СГС, а на основание чл. 78, ал. 1 ГПК, във вр. с чл. 273 ГПК сумата от **5 лв.** - съдебни разноски пред САС.

РЕШЕНИЕТО може да се обжалва с касационна жалба пред Върховния касационен съд по правилата на чл. 280 ГПК в 1-месечен срок от връчването му на страните.

ПРЕПИС от настоящото Решение да се връчи на страните.

Председател: _____

Членове:

1. _____

2. _____